

keiből, akik ebben emelkedést látnak, igyekezzünk kereskedőket és vállalkozókat nevelni, de a gazdasági élet mai irányító és szervező feladataiban a magyar középosztálynak is részt kell vennie.

Borotvás-Nagy Sándor könyve igen érdekes, gondolatkeltő olvasmány. Kár, hogy a szerző annyira a fajelmélet hatása alatt áll; sötétenlátó megállapításai bizonyára ebből következnek. De túlzásai mellett is igen alkalmas arra, hogy a magyar sors egyik égető kérdésére a figyelmet felhívja és e kérdés megoldásának útját egyengesse.

Horn József.

Dr. vitéz Sághegyi Lajos: A nyelvhelyesség tanítása a székesfővárosi polgári iskolákban. Budapest, 1939. A szerző kiadása. Otthon nyomda. (N. 8-r., 88 l.)

Ez a könyv azt a gondolatot fejti ki, hogy a helyes nyelvhasználatot és a helyesírást nem alkalmoszerűen közbeiktatott külön nyelvhelyességi és helyesírási órákon kell tanítani, hanem rendszeresen, a nyelvtannal és a stílisztikával együtt. A gondolat jó. Annyira természetes is, hogy újabb nyelvtanaink már ezt az okszerű eljárást igyekeznek meghonosítani mindenfajta iskolában, legfőljebb annyiban térnek el egymástól, hogy a nyelvtannak más-más fejezetéhez kapcsolják a nyelvhelyességi és a helyesírási ismereteket, továbbá különféle terjedelemben foglalkoznak velük, a szerint, hogy mennyi időt fordíthatnak erre a célra. Pedagógusok között abban sem lehet véleménykülönbség, hogy az iskolában — mégpedig nemcsak a polgári iskolában, hanem minden általánosan művelő, nevelő iskolában — nem önmagáért tanítjuk a nyelvtant, hanem gyakorlati célból: a helyes nyelvhasználat tudatosítása végett és a tudatos helyesíráásra nevelés kedvéért. Ez a cél szabja meg az iskolai nyelvtan anyagának kiszemelését is.

A tanulmány szerzője elmondja, hogy a fővárosi polgári iskolák mit tettek már eddig is a helyes magyar nyelvhasználat tanítása érdekében. Ismerteti azok felfogását, akik ebbe a tárgykörbe tartozó műveket írtak, egyszerűsre az illetők — *Pánczél Tibor, Fallenbüchl Tivadarné, Muth János, Mayer Blanka, Juhász Jenő* — munkáit felhasználván és saját felfogását is kifejtve, tanmenetet készít annak bemutatására, hogyan lehet a polgári iskola I—IV. osztályában a magyar nyelvhelyesség és helyesírás anyagát célszerűen beosztva tanítani. A tanmenetek után három óratervet is közöl (ezeknek jelzése kimaradt a tartalomjegyzékből).

A tárgyért való lelkesedés olykor túlzásra csábítja a szerzőt. Abban, amit az iskolai nyelv pongyolaságáról ír, akad bizony olyan szörszálhasogatás is, amellyel már nem lehet egyetérteni. Megrója pl. ezt a mondatot: »Milyen kérdésre felel az alany?« Ebben ugyanis szerinte az a hiba, hogy »nem az alany felel, hanem mi felelünk az alannal a *ki?*, *mi?* kérdésre«. Csakhogy aki ennyire »logikusan« akar beszélni, annak azt sem szabad mondania, hogy »a képzők és ragok... illeszkednek« (36. l.), mert nyilvánvaló, hogy nem a képzők és ragok illeszkednek, hanem mi illesztjük hozzá a képzőket és ragokat a szavakhoz! Így viszi kátyúba az embert az okoskodás, ha nyelvi jelenségekről van szó.

Általában nyelvi szempontból nem lehet a tanulmányt megdicsérni, mert nagyon sok kifogásolnivaló van benne. A nyelvhelyesség szerfölött kényes, a szakirodalomban teljes jártasságot kívánó dolog; szabályait nagyon óvatosan, a leggondosabb mérlegeléssel kell megfogalmazni. »Ne kezdjünk mondatot *azlán*-nal!« (35. l.) »Mondatot ne kezdjünk *volt*-tal. Kivétel: Volt egyszer egy ember...« (41. l.) Efféle »szabályokkal« könnyen megjárhatja a tanár, mert tanítványai majd fejére olvassák pl. Arany Toldijából ezeket a mondatokat: »*Azlán* ment az utcán« (IX. 13). »*Volt* pedig a hídnál hat erős szelindek« (IX, 4). Ilyen megokolhatatlan nyelvhelyességi szabályokkal megingatjuk a tanulóknak azoknak a szabályoknak hitelét is, amelyek valóban megállják helyüket. Ezért a tanmenetek okvetlenül átdolgozásra szorulnak. Mostani alakjukban nem vezethetik biztosan a tanárt munkájában, mert aki e tanmenetek szerint tanít és válogatás nélkül elfogad mindent, ami bennük van, az lehet, hogy módszeresen jól fog tanítani, de egészen bizonyos, hogy sok helytelen szabályt is tanít éppen nyelvhelyesség címen.

Nagy J. Béla.

Kiss Lajos: Péterfy Jenő világnézete. Sárospatak, 1939. 8-r., 80 l.

E tanulmány doktori értekezésékként készült. A tanítóképzőintézeti tanárok közül mind többen szerzik meg az utóbbi időben a doktori diplomát. Ez annál dicséretesebb törekvés, mivel a tanítóképzőintézeti tanárok nem lévén tanulmányaik főidejében az egyetem rendes hallgatói, a szemináriumi munkában nem vehetnek részt, s így az egyetemmel nincsenek olyan szoros kapcsolatban, mint a rendes hallgatók, akik szemináriumi foglalkoztatásukban, az alap és szakvizsgára való készülésükben az egyetemi tanárokkal szorosabb együttműködésben élnek, s akiknél a doktori dolgozat gyakran a szakvizsgai készülétnél csak egyik hajtása.

A tanítóképző tanárnak ez teljesen külön készülést jelent. Ezért van, hogy rendszeren már több évi tanári szolgálat után jut a doktori címhez. A tudományokkal behatóbb foglalkozás tehát náluk teljesen különvállik a pályára készülésként munkájától. A tudományos munka önmagáért van, valamely tudományos tételnek nyugodt megfontoltsággal kiérlelt módszeres kidolgozása. A doktori cím ambíciója ezekben az igyekvésekben nyer igazi benső tudományos értéket. Nem külső dísz, hanem a tudományos munkára képzett ségnek komoly igazolása.

Szerzőnk is csak tanárságának ötödik esztendejében lép elő, mélyen szántó lélekelemzésével. Az emberi lélekbe merülés mindig nagy vállalkozás, hogy annak redőibe furakodva kilessük és megértsük minden legrejtettebb vonatkozását. A modern szépirodalomnak kedvelt, szinte egyetlen tárgya is ez. De mennyivel könnyebb a szépíró munkája, aki képzeletének szintetikus szerkesztésében szabadon alakítja szereplői lelkivilágát, mint a lélekbúváé, aki a természetnek szeszélyesen vegyített szövevényes lélekalkotásait elemzi. A vállalkozást még súlyosbítja az, ha erre egy Péterfy Jenő lelkületét választjuk.

Szerzőnk bevezetésképen világosan tagolja a világnézet fogalmát három tényezőjére. Majd Péterfy gyenge szétforgácsoló, érzékeny, akarathéna,